

УДК 338.46

Гаранджук Ю.В.

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

Малюта О.І.

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ У ВОЄННИЙ І ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Garandzhuk Y., Maliuta O.

SOCIAL RESPONSIBILITY OF BUSINESS IN THE WAR AND POST-WAR PERIOD

Соціальна відповідальність бізнесу є важливим питанням в економіці як у мирні, так і у воєнні часи. Такий аспект економічного розвитку країни передбачає відповідальність підприємств перед суспільством та природою. Це означає, що підприємці повинні враховувати соціальні, екологічні й етичні концепції у своїх діях та при ухваленні рішень.

Дана проблематика досліджувалась і у попередніх наших дослідженнях, де зазначалось, що компанія функціонує не тільки для досягнення своїх фінансових цілей, але й служить та захищає інтереси інших членів суспільства, таких як працівники, споживачі та громада в цілому. Іншими словами, соціально-відповідальне підприємство повинно не лише зосереджуватися на питанні збільшення прибутку, але й приймати рішення та здійснювати дії, прийнятні з точки зору цілей та цінностей суспільства [1].

Воєнний і післявоєнний періоди мають специфічні виклики та вимоги до підприємництва з точки зору соціальної відповідальності. Адже під час війни для підприємців на першому місці буде збереження власної справи та адаптація до нових умов праці, але чимало компаній взяли на себе зобов'язання перед народом і державою. Враховуючи вплив воєнного конфлікту на суспільство та економіку країни, бізнес має відігравати активну роль у її відновленні та розвитку. Тому дана тема є зараз особливо важливою та актуальною.

Соціально відповідальні підприємства можуть виконувати ряд функцій у воєнний та післявоєнний періоди. Розглянемо найважливіші.

1. Гуманітарна допомога. Це означає забезпечення фінансової та матеріальної допомоги армії, цивільним постраждалим та внутрішньо переміщеним особам. Сюди можна зарахувати постачання продуктів харчування, медичних засобів, палива, забезпечення житлових умов тощо. Багато українських підприємств та міжнародних компаній в Україні від початку повномасштабного вторгнення росії активно займались гуманітарною діяльністю. Зокрема, національний телеком-оператор «Київстар» перерахував на гуманітарні потреби військових, лікарень, літніх людей і постраждалих від війни понад 33 мільйони гривень [2]. А також такі партнерства, як «Байер», «Кроноспан», «Кернел», «Астери», «Метінвест» брали участь у допомозі українцям.

2. Реабілітація військових та населення. Бізнес може створювати програми для працевлаштування ветеранів та внутрішньо переміщених осіб, надавати їм підтримку при переході до цивільного життя, фінансову допомогу й навчальні можливості. Наприклад, український бренд «Такамака» з початком повномасштабної війни почав випускати пазли з дитячих малюнків, а виручені від продажу кошти передавати на психологічну реабілітацію малечі. Сотні дітей-переселенців уже пройшли таку реабілітацію [3].

3. Інвестиції в розвиток. Підприємці можуть вкладати кошти у відновлення післявоєнних регіонів, будівництво інфраструктури та створення робочих місць.

4. Екологічна відповідальність. Бізнес повинен враховувати екологічні аспекти при відбудові зруйнованих міст. Це означає застосування екологічно чистих технологій, раціональне використання ресурсів та відновлення екосистем.

5. Гарантування безпеки. Підприємці повинні дбати про безпеку своїх працівників, споживачів та інших зацікавлених сторін у воєнний і післявоєнний періоди. Це включає забезпечення безпечних умов праці і організацію сховищ від можливих загроз.

6. Дотримання етичних стандартів. Підприємствам важливо забезпечувати справедливу оплату праці, піклуватись про добробут своїх працівників, виключати корупцію, неправдиву рекламу та будь-які інші несумлінні практики. Це є інструментом для збереження гідності та захисту прав людини.

7. Співпраця із зацікавленими сторонами. Бізнес може співпрацювати з урядовими органами і громадськістю, щоб виробити спільні підходи до вирішення соціальних та економічних проблем, що виникають у воєнний час.

У післявоєнний період соціальна відповідальність підприємств стає ще важливішою, оскільки необхідно відновлювати економіку, інфраструктуру та соціальну сферу. Особливо важливо створювати нові робочі місця, оскільки в країні значно підріс рівень безробіття. За оцінками НБУ, середній рівень безробіття в Україні в 2023 році буде 26,1% (у 2022 році - 25,8%, у 2021 році - 9,8%, у 2020 році - 9,5%) [4].

Під час воєнного стану зберегти свій бізнес і водночас дотримуватись концепції соціальної відповідальності є реальним викликом для підприємців, але це можливо за деяких умов. Варто аналізувати ризики та приймати обґрунтовані рішення, проявляти гнучкість, будувати надійні відносини з клієнтами, розглянути можливості отримання фінансової підтримки (наприклад, через урядові програми, кредитування або інвестиції); зменшити залежність від певних ринків або галузей, що можуть бути особливо постраждалими в умовах війни тощо.

Важливо зазначити, що соціальна відповідальність бізнесу у воєнний і післявоєнний періоди має бути постійною і довгостроковою стратегією. Підприємці повинні визнавати свою роль у побудові стійкого, справедливого та економічно процвітаючого суспільства, яке може подолати наслідки війни та відновитися після неї.

Список використаних джерел:

1. Малюта О.І., Янч О.В. Бізнес та благодійність: як компанії допомагають країні в період війни? // Матеріали X-ої Всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ, академіка НАН України М.Г. Чумаченка на тему: «Соціальна відповідальність як основа інноваційного розвитку бізнесу» (Тернопіль, 18 листопада 2022 року) / МОН України, Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя [та ін.]. Тернопіль: 2022. 93 с. С.97-98 : веб-сайт. URL : <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/>.

2. Київстар сплатив 4,2 мільярда гривень податків і спрямував 33 мільйони гривень на благодійництво : веб-сайт. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/kijivstar-splativ-4-2-milyarda-griven-podatkiv-i-spryamuvav-33-milyoni-griven-na-blagodiynictvo-novini-ukrajina-11882487.html>.

3. Підтримати своїх. Це 20 українських бізнесів, що допомагають ЗСУ та переселенцям : веб-сайт. URL : <https://shotam.info/pidtrymaty-svoikh-tse-20-ukrainskykh-biznesiv-shcho-dopomahaiut-zsu-ta-pereselentsiam/>.

4. НБУ: рівень безробіття в 2023 році буде 26,1%, реальна зарплата зросте на 3,3% : веб-сайт. URL : <https://finbalance.com.ua/news/nbu-riven-bezrobittya-v-2023-rotsi-bude-261-realna-zarplata-zroste-na-33>.